

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. avgusta 1876.

Obseg: Nekaj, kar naši kmetje večidel ne vedó. — Pogovor dveh vinorejcev v Weidling-u o trtni uši. — Kmetijski zgovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dalje.) — O pobiranju priklad za občinske potrebščine. — Ravnopravnost na železnicah. — Šolske novice. — Narodne mrvice iz Istre. — Mnogovrstne novice. — Pogovor Ljubljanskega „turčina“, Slovana in pravičnega Nemca o dogodbah na jugu. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Nekaj, kar naši kmetje večidel ne vedó.

Po spisu župnika Fišerja.

To „nekaj“, kar je neznano prav prav veliko kmetom, je to, kar visokoučeni in skušeni učenik kmetijstva baron Justus Liebig roparsko gospodarstvo imenuje. Roparsko gospodarstvo je pregrešno gospodarstvo z zemljo. Po Liebigovem nauku gospodar, ki je danes posestnik tega ali unega zemljišča, ni lastnik te zemlje, s katerim bi smel svojevóljno in poljubno ravnati; on je le vživalec zemljišča, čegar dolžnost je, rodovitnost zemljišča, če ne pomnožiti, vsaj ohraniti, in v takem stanu ga zapustiti svojemu nasledniku. Tako ravnati silil naj bi ga lastni dobiček, pa tudi dolžnost proti človeštvu, ki dandanes živi, pa bode še živele v prihodnjih časih.

Potreba je tedaj naše kmete vse podučiti o škodljivem in tudi pregrešnem roparskem gospodarstvu. In to je namen tega spisa.

Znano je vsemu svetu, da, kakor človek in živali, tako tudi rastline potrebujejo primerne hrane (živeža) za tečno in zdravo življenje. O tej potrebi menda ni treba nikomur pridigovati, kajti stvar je jasna sama po sebi, da rastlina tudi je živa stvar in da živeža potrebuje, ako živetni hoče.

Rastline, da morejo rasti, potrebujejo okoli 9 sort živežev; nobenega ne sme manjkati ali ga manj in drugačnega biti, sicer hirajo rastline.

Nekatere omenjenih 9 različnih živežev dobivajo rastline iz zraka po perji svojem (listih); vse pa dobivajo po koreninah iz zemlje, in sicer iz zemlje nekatere, ki jih v zraku ni, kakor, na priliko, so rudninske tvarine, izmed katerih so nekatere rastlinam neobhodno potrebne.

Podnebni zrak ima zmirom enako veliko zalogo tacihi živežev, ki jih rastline v-se srkajo po perji. Čem več perja in čem širjega perja ima rastlina, tem več se tacega, sebi tečnega živeža nasrka iz zraka. Perje je rastlinam blizo to, kar so človeku in živini pljuča, s katerimi sopejo, to je, zrak v-se jemljejo in iz sebe dihajo. Rastlina pri svetlobi iz sebe diha kislec, ki je človeku in živini zrak življenja, brez katerega živetni ne moreta, — v-se pa za živež sope ogelno kislino, katero človek in živina po pljučah in koži iz sebe dihata. Rastlina po takem z ozirom na dihanje stoji v

nasprotji s človekom in živino, pa v nasprotji njima koristnem.

Še veliko več živeža pa rastline po koreninah svojih dobivajo iz zemlje. Iz zrnja, ki pod zemljo pride, klijejo koreninice in se spustijo bolj ali manj globoko pod zemljo in na vse strani. Končeki rastlin imajo sesalnice, ki so enake ustam našim, s katerimi živež srkajo za rastlino, ki nad zemljo raste.

Čem več ima zemlja tacega živeža v sebi, ki ga rastline potrebujejo, tem več bo pridelka. Al malokatera zemlja je taka, da ima vseh potrebnih živežev prav veliko v sebi, kajti kmalu popolnoma manjka tega ali unega od imenovanih 9 sort živežev, kmalu pa so živeži pričujoči v zemlji, al raztopljeni niso v njej, da bi jih usta koreninic posrkati mogla. Takim rastlinam, ki v divjem stanu rastejo, posebno plevélu ponuja zemlja zmirom dosti živeža. To vidimo iz tega, da je plevéla tu in tam kmalu veliko, pa se tudi lahko razume po tem, da divje rastline se le ondi zarastejo, kjer jim je zemlja po godu. Drevo v gozdu se povsod dobro počuti, kjer se mu pustí to, kar z njega pada (listje itd.), ker si s tem sam sebi gnojí in tega gnoja je vsako leto več, če se drevju listje pušča. Vzemi pa drevju te odpadke, s katerimi si sam sebi gnojí, pa boš videl, da začne hirati.

(Konec prihodnjič.)

Pogovor dveh vinorejcev v Weidlingu o trtni uši. *)

Vinorejec A. Kaj pa vi pravite k temu? Vodjo vinske šole v Klosterneuburgu sem vprašal: Ker se ni do sedaj posrečilo omejiti trtno uš, da ne gre dalje, kako pa bo s tem mrčesom vprihodnje?

Vinorejec B. Če se ne bo skrbno na to gledalo, da se hitro pokončá uš, so vse Weidlinške vinske gorice v 10 letih z njo okužene.

Vinorejec A. Kaj pa bo potem treba storiti?

Vinorejec B. Po vseh goricah bo treba zasaditi Amerikanskih trt.

Vinorejec A. Kako to! Vsaj ravno iz Amerike smo dobili to presneto uš.

Vinorejec B. V Ameriki so vse trte ušive.

*) Ta zanimivi pogovor smo vzeli iz časnika „Vaterl.“, ki kaže, kako zelo navskriž so si misli o trtni uši.

Vinorejec A. Potem imamo povsod trtno uš.

Vinorejec B. Amerikanske trte pa so tako krepke rašči, da jim uš ne škoduje.

Kdo tedaj ve odgovor na glavno vprašanje: Al morajo res trte po uši pod zlo iti ali ne? Nek Weidlinški vinorejec še danes toži, da je bil on edini posekal svoje okužene trte, na katerih je viselo vse polno grozdja, predno je še dozorelo.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca julija.

Dné	Leta	
22.	1420.	se je že končala trgategv na Francoskem po nenavadno toplem vremenu tega leta.
22.	1763.	Ruska cesarica Katarina II. dá oklicati postavo, po kateri se tujim naselnikom na Ruskem dovoljujejo posebno velike dobrote. Obilo Nemcev je potem priromalo in se naselilo v južni Rusiji.
23.	1765.	se je začela reja ovac žlahnega plemena na Saksonskem. Prišlo je takrat 100 ovnov in 100 ovac Merinoškega plemena z dvema ovčarjema iz Španjskega v Stolpon pri Pirni na Saksonskem, ki jih je daroval Španjski kralj Karol III. izbornemu knezu Saksonskemu. V imenovanem kraju se je potem ustanovila prva državna ovčjereja in ovce tega plemena so dobile ime „Electoral-ovce“, to je, izborne ovce (kurfürstliche).
23.	1875.	je umrl André Leroy v Angersu na Francoskem, eden najslavnejših sadjerejcev; njegovi vrti obsegajo 200 hektarov in so največi na svetu. Spisal je tudi cenjeni slovník o sadjereji.
24.	1727.	je Pruski kralj Friderik Viljem I. razglasil oklic, v katerem vsem vseučiliščinim dijakom priporoča učenje kmetijstva.
25.	1862.	se je na tako imenovanem cesarskem stolu v Badenu pilo prvo novo vino tega leta; le leta 1811. je bila trgategv tako zgodnja kakor to leto.
26.	1249.	je strašansko deževalo kamenje na Harcu, v Quedlinburgu, v Ballenstedtu in Blankenburgu na Nemškem.
27.	1586.	je admiral Franc Drake se pripeljal s prvo ladijo tobaka in krompirja v Plymouth na Angleško iz zabodnje Indije in Virginije. Mornarji, ki so prvi do tistihmal še neznani tobak pušili, so s tem učinili velik natek ljudstva.
27.	1808.	je bil kmetijski stan na Pruskem osvoboden tlake in desetine.
28.	1855.	so ustrelili zadnjega medveda v Krumlovem na Českem v ovsenišču, kamor se je skrila. Od onega časa ni več medveda v tej deželi.

(Dalje prihodnjič.)

Narodno-gospodarske stvari.

0 pobiranji priklad za občinske potrebščine.

Poduk županom in želja do sl. deželnega odbora in sl. finančnega odbora. *)

Pobiranje občinskih priklad k cesarskim davkom županijam dostikrat velike sitnosti prizadeva, in župan večkrat ne vé, kam naj se obrne, da si dotični denar kmalu k rokam spravi.

Ne bo tedaj od več, da o tem nekoliko spregovorimo.

Občinski odbor sme po §§. 73. in 79. občinske postave za občinske potrebe k direktnim cesarskim davkom (fronkom) pa tudi k vžitnini (daciji) priklade skleniti. Sklep je veljaven, če mu večina občinskega odbora pritrdi, in je bil postavno oklican, pa se o postavljenem času zoper njega nihče pritožil ni.

Potem se sme priklada pobirati koj, če ne preseže 15 odstotkov (procentov), ker za to ni višega privoljenja treba; večje priklade pa so veljavne še le takrat, in sicer, če ne znašajo čez 25 odstotkov, kedar to deželni odbor privoli; in če ne presežejo k direktnim davkom 50, in k vžitnini 30 odstotkov, kedar to dovoli deželni zbor; in če presežejo ravno omenjene odstotke, pa še le takrat, kedar se doseže za to potrebna, od cesarja potrjena deželna postava.

V občinski postavi je v §. 84. izrečeno, da priklade k cesarskim davkom pobirajo tisti ljudje, in pa tako, kakor davke same. Na deželi na Kranjskem direktne cesarske davke pobirajo ces. davkarje; vžitnino pa deloma cesarske davkarje, deloma pa zakupniki. Tedaj imajo navedene ces. gospóske in pa omenjeni ljudje tudi dolžnost, dotične priklade pobirati.

Vprašanje je le še:

1. Kdo in pa kam se ima brez ovinkov obrniti, da se pobiranje priklade o pravem času prične in izvrši; in

2. kedaj se ima iztirjani znesek županiji izplačati?

Na to dvojno vprašanje odgovoriti zdi se nam potrebno zato, ker o tem ni nobene natančne določbe, toraj se o tej zadevi tu pa tam tudi različno ravna. Nekateri županije se namreč obračajo do svojega okrajnega glavarstva, druge pa naravnost do deželnega finančnega vodstva, in pa tudi zato, ker se davkarski uradniki včasih radi izgovarjajo s tem, da o prikladah nobene uradne vednosti, pa tudi od svoje predpostavljene gospóske nobenega ukaza za pobiranje nimajo. Zato se marsikatero leto ali celó nič, ali pa prav malo priklade iztirja in županiji odrajta, katera po takem v denarne stiske pride in v denarnih zadevah svoje dolžnosti spolniti ne more.

V razjasnilo te važne zadeve je mnenje naše to-le:

Odgovor na vprašanje 1: Ker deželno finančno vodstvo cesarske davkarje o njih delovanju nadzoruje in pa zarad pobiranja vžitnine z zakupniki pogodbe dela, mora finančno vodstvo tudi na tanko vedeti, kaj vse imajo gori navedene gospóske in ljudje pobirati. Na ces. finančno vodstvo tedaj je obrniti se, da ono pobiranje priklade dotičnim davkarjem in zakupnikom ukaže, in jim izplačo iztirjanega zneska o pravem času veleva.

Obrniti se pa ima tje:

a) županstvo samo, kedar sklenjena priklada ne preseže 15 odstotkov; vlogi naj se pa priloži za-

*) Morebiti shodno ne samo za Kranjsko, temuč tudi za druge slovenske dežele. Pis.